

SİGORTA SÖZLEŞMESİNİN YAPILMASI SIRASINDAKİ BEYAN YÜKÜMLÜLÜĞÜNÜN İHLALİNDE NEDENSELLİK BAĞI

*Ezgi Başak DEMİRAYAK**

ÖZET

Beyan yükümlülüğünün ihlali halinde sözleşmeden caydığı halde sigortacının sigorta tazminatını ödemekle yükümlü olup olmadığı konusu önemli bir meseledir. Caymanın ex-tunc niteliğinden dolayı, aslında sigortacının tazminat ödemekle yükümlü olmaması gerekir. Oysa Alman, İsviçre ve Türk hukuklarındaki düzenlemeler nedensellik bağına dikkate almakta ve beyan yükümlülüğünün ihlalinin rizikonun ortaya çıkmasına neden olan bir hususla ilgili olmaması halinde sigorta tazminatının ödenmesini öngörmektedir.

Anahtar Kelimeler: Sigorta Sözleşmesi, Beyan Yükümlülüğü, Beyan Yükümlülüğünün İhlali, Cayma, Nedensellik Bağı

CAUSAL CONNECTION BY THE BREACH OF THE DUTY OF DISCLOSURE BEFORE THE CONCLUSION OF THE INSURANCE CONTRACT

ABSTRACT

If the insurer shall be obliged to effect payment, even if he withdraws from the insurance contract is an important issue in the case of breach of the duty of disclosure. Due to the ex-tunc character of the withdrawal, the insurer should not be actually obliged to effect payment. But the regulations of German, Swiss and Turkish law emphasize the causal connection and prescribe the effect of payment, if the breach of the duty of disclosure is not linked to the circumstance causing the occurrence of the insured event.

Keywords: Insurance contract, Duty of disclosure, Breach of the duty of disclosure, Withdrawal, Causal connection

* Uzman, Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi.

I.Genel Olarak

Her iki tarafa borç yükleyen bir sözleşme olan sigorta sözleşmesiyle, sigorta ettirenin ödediği prim karşılığında, sigortacı kararlaştırılan rizikonun gerçekleşmesi durumunda sigorta himayesi sağlamayı üstlenmektedir. Sözleşmenin kurulması aşamasında sigortacı bir riziko analizi yapmakta ve bunun sonucunda saptadığı rizikoya uygun bir prim belirlemektedir. Ancak riziko analizi yapabilmesi için rizikoya ilişkin bir takım bilgilere sahip olması gerekmektedir. Sigortacının bu bilgilere ulaşabilmesini sağlamak böylelikle sigorta sözleşmesinde edimler arasında dengenin kurulmasını kolaylaştırmak üzere sigorta hukukuna ilişkin düzenlemelerle sigorta ettirene¹ bir beyan yükümlülüğü yüklenmektedir. Sigorta ettirenin beyan yükümlülüğünü gereği gibi yerine getirmesi sayesinde riziko ile prim arasındaki dengenin sağlanması olasılığı artmaktadır. Aksi halde tarafların bilgi düzeyleri arasındaki farklılık riziko-prim dengesinin bozulmasına yol açmakta, bu durum ise sonuçta riziko topluluğunun aleyhine bir duruma dönüşmektedir.

Sigorta hukukuna ilişkin düzenlemelerde sigorta ettirene yüklenen beyan yükümlülüğünün ihlali halinde çeşitli yaptırımlar öngörülmektedir. Hukukumuzda sigortacıya cayma hakkı tanınması şeklinde ortaya çıkmaktadır. Ancak sigortacının sözleşmeden cayması durumunda gerçekleşen rizikodan doğan zarar için sigorta tazminatı² ödeyip

¹ Beyan yükümlülüğü sadece sigorta ettiren tarafından değil, ayrıca sigorta ettirenin temsilcisi, sigortalı ve hatta tartışmalı olmakla birlikte lehdar tarafından yerine getirilmesi öngörülen bir görevdir. Bu nedenle bu kümseler tarafından ihlali de mümkündür. 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun 1412. maddesine göre sigortadan haberi olması şartıyla lehdarın, temsilci söz konusu ise temsilcinin ve can sigortalarında da lehdarın bilgisi ve davranışının da dikkate alınacağı açıkça hükme bağlanmıştır. Bu nedenle çalışmada her ne kadar "sigorta ettirenin beyan yükümlülüğünü ihlali" denilse de ihlalin temsilci, sigortalı veya lehtar tarafından gerçekleştirilmesinin mümkün olduğu hatırlanmalıdır. Beyan yükümlülüğünü yerine getirmekle yükümlü olanlar hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. *Eroğlu, S.*: Hastalık Sigortası Sözleşmesinin Kurulmasında İhbar Külfeti, Ankara 2005, s. 190 vd.; *Öztaş, F.*: Sigorta Akdinin İnikadında İhbar Mükellefiyeti, Ankara 1966, s. 82 vd.; *Şeker Öğüz, Z.*: Türk Ticaret Kanunu ve Türk Ticaret Kanunu Tasarısına Göre Sigorta Sözleşmelerinde Sözleşme Öncesi İhbar Görevi, İstanbul 2010, s. 58 vd.

² Sigorta ettirenin prim ödeme borcunun karşılığında sigortacı da rizikonun gerçekleşmesi durumunda sigorta himayesi sağlamakla yükümlüdür. Bu kapsamda sigortacı zarar

ödemeyeceği ve ödeyecekse bunun için beyan yükümlülüğünün ihlali ile gerçekleşen riziko arasında nedensellik bağının varlığının gerekip gerekmediği önemli bir detay olarak karşımıza çıkmaktadır. Örneğin evini yangın rizikosuna karşı sigortalatmak isteyen kişi paratoner bulunmadığını sigortacıya bildirmemiş, sözleşmenin yapılmasından sonra da ev yıldırım sonucu değil de elektrik tesisatındaki arıza nedeniyle yanmışsa, sigorta ettiren yine de beyan yükümlülüğünün ihlaline bağlanan sonuçlarla karşı karşıya kalacak mıdır? Bu sorunun yanıtı nedensellik bağının dikkate alınıp alınmadığına bağlı olarak değişecektir. Eğer yükümlülüğün ihlali halinde yaptırım uygulanabilmesi nedensellik ilişkisinin varlığı şartına bağlanırsa, bu durumda elektrik tesisatındaki arıza sonucu evi yanan sigorta ettirenin uğradığı zarar sigortacı tarafından tazmin edilecektir. Oysa ki yaptırım uygulanabilmesi için nedensellik bağının varlığı aranmazsa, bu durumda evi elektrik tesisatındaki problemlerden dolayı yanan sigorta ettiren, sözleşmenin kurulması sırasındaki beyan yükümlülüğünü gereği gibi yerine getirmediği için, bu durumun sonucuna da katlanacaktır. Bilindiği gibi beyan yükümlülüğünün ihlali halinde sigortacı sözleşmeden cayma imkânına sahiptir. Sözleşmeden cayma ile kastedilen “sözleşmeden dönme” olup, bu durumda sigorta sözleşmesi geçmişe etkili olarak ortadan kalkar³ Böyle bir durumda da tarafların borçları da karşılıklı olarak ortadan kalkmakta, dolayısıyla sigortacı riziko gerçekleşmiş olsa da sigorta tazminatı ya da bedeli ödemek durumunda olmamaktadır. İşte bu noktada sigorta ettireni korumak düşüncesinden yola çıkarak, hukuk düzenlerince nedensellik bağına yer verilmektedir.

sigortalarında sigorta tazminatını, meblağ sigortalarında ise sigorta bedelini öder. Dolayısıyla sigorta tazminatı aslında yalnızca zarar sigortalarında sigortacının edimine verilen addır. Ancak bu çalışmada kastedilen husus cayma hakkını kullanmasına rağmen karşı edimde bulunup bulunmayacağı meselesidir. Dolayısıyla bu çalışmada yalnızca sigorta tazminatından söz edilen kısımlarda da kastedilen sigortacının karşı edimi olduğundan, bundan sigortanın zarar veya meblağ sigortası olmasına bağlı olarak sigorta tazminatı veya sigorta bedeli anlaşılmalıdır.

³ Eroğlu, S., s. 219; Öztan, F., s. 115, dn. 57; Şeker Öğüz, Z., s. 175; Ünan, S.: Hayat Sigortası Sözleşmesi (Hayat Sigortası), İstanbul 1998, s. 160; Yücel, Ç.: Hayat Sigortasında Sigorta Ettirenin Hak ve Yükümlülükleri, İstanbul Barosu Dergisi, Yıl:2006, Cilt:60, Sayı:6, s. 2540. Aksi görüşte Doğanay, İ.: Türk Ticaret Kanunu Şerhi [Şerh], Cilt: 3, İstanbul 2004, s. 3326.

Beyan yükümlülüğünün ihlalinde nedensellik bağının rolüne ilişkin olarak farklı yaklaşımlar bulunmaktadır. Almanya ve İsviçre gibi bazı ülkelerin hukuklarında beyan yükümlülüğünün ihlali halinde yaptırım uygulanabilmesi için gerçekleşen riziko ile beyan yükümlülüğünün ihlali arasında nedensellik bağı aranırken, İngiltere’de hiç ya da gereği gibi beyan edilmeyen hususun rizikonun gerçekleşmesinde etkili olması aranmaksızın yaptırım uygulanmaktadır. İngiliz hukukunda nedensellik bağının aranması Law Commission’un 1980 tarih ve 104 numaralı raporu ile reddedilmiştir⁴. İngiliz hukukunda halen beyan yükümlülüğünün ihlali halinde cayma hakkını kullanan sigortacı, beyan edilmeyen hususla rizikonun gerçekleşmesi arasında sebep-sonuç ilişkisi olsa dahi zararı tazmin ile yükümlüdür⁵.

Türk hukukunda ise her iki yöndeki düzenlemelere örnek bulmak mümkündür. Bu konuda halen yürürlükte bulunan 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu kendi içinde her iki yöndeki düzenlemelere örnek oluşturmaktadır. Bunun yanında 26 Kasım 2008 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulu’nda görüşmelerine başlanıldığı halde, 4 Aralık 2008 tarihindeki toplantıdan sonra görüşülmesine ara verilen Türk Ticaret Kanunu Tasarısı, 13 Ocak 2011 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulu’nda görüşülerek 6102 sayılı Kanun⁶ olarak kabul edilmiştir. Kanun, 1534. maddesine göre esas itibarıyla 01.07.2012 tarihinde yürürlüğe girecektir⁷. 6102 sayılı Kanun nedensellik bağına dikkate alan bir düzenleme içermektedir.

⁴ Nexus-test olarak adlandırılan nedensellik bağı şartının reddedilmesinin nedeni sigortacının istemediği koşulları içeren bir sözleşmeyi ifaya bu şekilde zorlanmasını engellemek düşüncesi olmuştur. Bu konuda bkz. *Rühl, G: Obliegenheiten im Versicherungsvertragsrecht auf dem Weg zum europaischen Binnenmarkt für Versicherungen*, Tübingen 2004, s. 60; *Eroğlu, S.*, s. 237, dn. 760.

⁵ *Rühl, G.*, s. 99.

⁶ 13.01.2011 tarih ve 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu, Resmi Gazete Tarih: 14.02.2011, Sayı: 27846.

⁷ Ancak, 1534. maddeye göre Kanun’un geçici 2 ve 3. maddeleri yayım tarihinde yürürlüğe girmiştir. 1524. maddenin ise yürürlük tarihinden itibaren bir yıl sonra yürürlüğe gireceği aynı maddede hükme bağlanmıştır. Maddeye göre, Kanun’un Türkiye Muhasebe Standartları ile ilgili hükümleri ile anonim şirketlerin

Beyan yükümlülüğünün ihlalinde nedensellik bağının dikkate alınmamasının nedeni temelde sigorta başvurusunda bulunan kimseleri doğru beyanda bulunmaya yöneltmek ve yanlış beyanları cezalandırmak gerektiği düşüncesidir⁸. Beyan yükümlülüğünün ihlal edildiği hallerde nedensellik bağı bulunmasa da riziko ile prim arasındaki denge sigortacı aleyhine bozulmuştur. Nedensellik bağının aranması, bu dengenin kurulmasını sağlamamaktadır⁹. Zaten nedensellik bağının yokluğu ihlali de ortadan kaldırmamaktadır¹⁰. Öte yandan sözleşmenin iktisadi açıdan zayıf tarafı olan sigorta ettireni korumak gereğinden hareketle, gerçekleşen riziko ile hiç ya da gereği gibi beyan edilmeyen husus arasında nedensellik bağı aranması gerektiği de ifade edilmektedir¹¹. Beyan yükümlülüğünün kapsamı hakkında yeterince uzman ve bilgi sahibi olmayan sigorta ettirenin sigorta ilişkisinde korunmaya değer olduğu şüphesizdir. Beyan yükümlülüğünün ihlali halinde sigortacının cayma hakkını kullanması ile sigorta ettiren sonraki dönem için yeni bir sigorta sözleşmesi olmadıkça sigorta himayesinden zaten mahrum kalmaktadır. Bunun üzerine bir de sigorta ettireni gerçekleştirmiş olan rizikodan doğan zararlar baş başa bırakmak ve sigortacı ile riziko topluluğunu aşırı derecede korumak menfaatler dengesine uygun olmayabilir. Bu nedenle beyan yükümlülüğünün ihlalinde hiçbir kusuru olmayan sigorta ettireni sigortacının cayma hakkını kullanmasının yanında bir de tazminattan da mahrum bırakarak cezalandırmamak gerekir. Bu nedenle beyan yükümlülüğünün ihlali halinde sigortacıyı korumak açısından onu sigorta sözleşmesiyle daha fazla bağlı kalmaktan kurtararak cayma hakkı tanımak, fakat beyan yükümlülüğünün ihlalinde kusuru olmayan sigorta

denetlenmesine ilişkin 397-406. maddeleri de 01.01.2013 tarihinde yürürlüğe girecektir.

⁸ *Metezade, Z./Güleli, N. T.:* (Yeni) Türk Ticaret Kanunu, Altıncı Kitap, Sigorta Hukuku, İstanbul 2011, s. 88.

⁹ *Omağ, M. K.:* Türk Ticaret Kanunu Tasarısının Sigorta Hukukuna İlişkin 6. Kitabının Genel Hükümler İle Zarar Sigortalarına İlişkin Hükümlerinin Özet Değerlendirilmesi, Sigorta Hukuku Dergisi, Yıl: 2005, Özel Sayı: 1, s. 32.

¹⁰ *Öztaş, F.,* s. 107; *Şeker Öğüz, Z.,* s. 117.

¹¹ *Şeker Öğüz, Z.,* s. 117.

ettireni de orantısız mağdur etmemek üzere nedensellik bağının etkisini sınırlı olarak dikkate almak menfaatler dengesine uygun olacaktır¹².

Hemen belirtmek gerekir ki, nedensellik bağını dikkate alan düzenlemelerde, beyan yükümlülüğünün ihlal edilmiş olmasının rizikonun gerçekleşmesinden sonra öğrenilmiş olması halinde nedensellik bağı ihlale bağlı sonuçların gerçekleşmesini etkilemektedir. Rizikonun henüz gerçekleşmemiş olduğu hallerde nedensellik bağının varlığının zaten söz konusu olamayacağı düşünüldüğünde, anılan düzenlemelerde bu şekilde yapılan sınırlama da son derece anlaşılırdır¹³.

Bu çalışma kapsamında halen yürürlükte bulunan ve 01.07.2012 tarihinde yürürlükten kalkması beklenen 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu ile yürürlüğe girmesi öngörülen 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nda beyan yükümlülüğünün ihlali halinde riziko gerçekleşmiş ise cayma hakkının kullanılabilmesi için beyan edilmeyen ya da yanlış beyan edilen husus ile gerçekleşen riziko arasında nedensellik bağının etkisi incelenecektir. Konunun incelenmesi sırasında nedensellik bağına ilişkin olarak Almanya ve İsviçre hukuklarındaki düzenlemelere de zaman zaman değinilecektir.

II. 6762 Sayılı Türk Ticaret Kanunu'na Göre Sözleşme Öncesi İhbar Mükellefiyetinin İhlalinde Nedensellik Bağının Rolü

Bilindiği gibi yürürlükte bulunan 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu ihbar mükellefiyetine ilişkin olarak kara sigortaları ve denizcilik rizikolarına karşı sigortalar açısından farklı düzenlemeler öngörmektedir. Gerçekten de Kanun, ihbar mükellefiyetini kara sigortalarında 1290, denizcilik rizikolarına karşı sigortalarda ise 1363 vd. maddelerinde düzenlemektedir. Can sigortalarında ihbar mükellefiyetine ilişkin olarak ise Kanun'da herhangi bir düzenleme bulunmamaktadır. Doktrinde çoğunlukla, kara sigortalarında ihbar mükellefiyetini düzenleyen 1290.

¹² Aynı doğrultuda *Rühl, G.*, s. 123.

¹³ Aynı doğrultuda *Şeker Öğüz, Z.*, s. 125.

maddenin can sigortalarında da uygulanması savunulmaktadır¹⁴. İçtihatlarına bakıldığında aynı görüşün Yargıtay’ca da benimsendiği görülmektedir¹⁵.

Bu doğrultuda ihbar mükellefiyetinin ihlaline bağlanan sonuçların gerçekleşmesinde nedensellik bağının rolünün de kara sigortaları ve denizcilik rizikolarına karşı sigortalar açısından ayrı ayrı ele alınması gerekmektedir.

A. Kara Sigortalarında İhbar Mükellefiyetinin İhlalinde Nedensellik Bağının Rolü

6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu’nda kara sigortalarında sözleşmenin kurulması aşamasındaki ihbar mükellefiyetinin ihlali 1290. maddede hükme bağlanmıştır. Yargıtay’ın yerleşik içtihatlarına göre can sigortalarında da geçerli olan anılan hükmün 1. fıkrasının ikinci cümlesine göre: “ Sigorta ettiren kimse sorulduğu halde susmuş veya noksan yahut hakikata muhalif beyanlarda bulunmuş ise hakikata vakıf olmayan sigortacı mukaveleden cayabilir; şu kadar ki; sigortacı hakikatı öğrendiği tarihten itibaren bir ay içinde cayma hakkını kullanmamış ise bu hak düşer.” Görüldüğü gibi, düzenleme ile sigorta ettirenin ihbar mükellefiyetini hiç ya da gereği gibi yerine getirmemiş olması durumunda sigortacıya durumu öğrendiği tarihten itibaren bir ay içinde sözleşmeden cayma imkanı tanınmış bulunmaktadır. Anılan düzenlemede ve 6762

¹⁴ Öztan, F., Ankara 1966, s.3 ve 45,dn. 40; Kender, R.: Türkiye’de Hususi Sigorta Hukuku, İstanbul 2008, s. 215. ; Eroğlu, S., s. 77; Şeker Ögüz, Z, s. 54; Ünan, S.: Kara Sigortalarında Sigorta Ettirenin Görevleriyle İlgili Bazı Sorunlar(Sigorta Ettirenin Görevleri), Sigorta Hukuku Dergisi, Yıl: 1998, Sayı: 1, s. 100; Yücel, Ç., s. 2537; Bozer, A.: Hayat Sigortalarında İhbar Mükellefiyeti (İhbar), Batider, Yıl:1960, Cilt:I, Sayı:1, s. 97; Bozer, A.: Sigorta Hukuku (Sigorta), Ankara 2007, s. 86; Ayiter, K.: Sigorta Ettirenin Mukavele Yapılırken Mevcut İhbar Mükellefiyeti, Ticaret ve Banka Hukuku Haftası, Ankara 1960, s. 224.

¹⁵ Yarg. HGK, 06.02.1974, E. 1973/T-159, K. 1974/93 (Kender,R., s.216, dn. 133c); Yarg. 11. HD, 07.10.1988, E. 1988/1255, K. 5606 (a.g.e.); Yarg. TD, 19.12.1969, E. 1968/4557, K. 1969/5945 (Doğanay, İ., s. 3327, dn. 136); Yarg. 11. HD, 23.10.1995, E. 95/6766, K. 95/7863 (Ünan, S., Sigorta Ettirenin Görevleri, s. 100). Aksi görüşte: Doğanay,İ., Şerh, s. 3311; Doğanay, İ.: Hayat Sigortasında, Sigorta Ettirenin, Sözleşme Yapılırken Mevcut Beyan ve İhbar Yükümlülüğünün Mahiyet ve Şumulu Nedir?(Hayat Sigortası), Batider, Yıl: 1974, Cilt:VII, Sayı:4, s. 850.

sayılı Kanun'un kara sigortalarına ilişkin diğer hükümlerinde nedensellik ilkesine yer verilmemiştir. Bu nedenle ihbar mükellefiyeti kapsamında yer aldığı halde hiç ya da gereği gibi bildirilmemiş olan hususun etkisi olmaksızın rizikonun gerçekleşmiş olması durumunda dahi sigortacı cayma hakkını kullanabilecektir¹⁶. Nitekim Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nca 06.12.1974 tarihinde verilen E. 1973/159 ve K. 1974/93 sayılı kararda¹⁷ da isabetli olarak "Türk Ticaret Kanunu'nun 1290. maddesi gereğince akitten cayabilmesi için, rizikonun bildirilmemiş olan sebepten neş'et etmesi gerekmez." denilmiştir. Ancak Yargıtay'ın 1290. maddeye ilişkin olarak verdiği bazı kararlarda beyan edilmeyen husus ile rizikonun gerçekleşmesi arasında nedensellik bağı aradığı da görülmektedir. Örneğin Yargıtay 11. Hukuk Dairesi sağlık sigortasına ilişkin olarak verdiği bir kararda¹⁸ "TTK 1290/1. maddesindeki ihbar yükümlülüğüne aykırı davranışın gerçekleşebilmesi için bildirilmeyen rahatsızlık ile riziko arasında irtibat" bulunması gereğine yer vermiştir. Ne kararda belirtilen 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun 1290. maddesinde ne de Sigorta Poliçesi Genel Şartlarında aranmayan bir koşul olan nedensellik bağı, sigorta ettiren lehine olmakla birlikte, böylelikle Yargıtay'ın yerleşik olarak nitelenebilecek içtihatlarıyla¹⁹ aranmaktadır. Yine Yargıtay 11. H.D. 24.02.2006 tarihinde sağlık sigortasına ilişkin olarak vermiş olduğu E. 2006/1227 ve K. 2006/1874 sayılı kararında²⁰ da 1290/1. maddesindeki ihbar yükümlülüğüne aykırı davranışın gerçekleşebilmesi için

¹⁶ Ünan, S., s. 149; Franko, N.: Sigorta Ettirenin Mukavele Yapılırken İhbar Mükellefiyeti (TTK 1290), Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu XIV, Ankara 1997, s. 327; Doğanay, İ., Hayat Sigortası, s. 857; Yücel, Ç., s. 2542; Çeker, M.: Sigorta Hukuku, Adana 2003, s. 44.

¹⁷ www.kazanci.com.tr.

¹⁸ Yarg. 11. HD. 07.10.2005, E. 2004/10219, K. 2005/9438 (www.kazanci.com.tr)

¹⁹ Ayrıca bkz. Yarg. 11. HD. 03.11.1997, E. 1997/5318, K. 1997/7641 (Kender, R., s. 228, dn.50); Yarg. 11. HD. 23.10.1995, E. 1995/6766, K. 1995/7863 (Ünan, S., Sigorta Ettirenin Görevleri, s. 112); Yarg. 11. HD. 18.09.2006, E. 2005/12686, K. 2006/8819 (www.kazanci.com.tr); Yarg. 11. HD. 31.05.1999, E. 1999/2671, K. 1999/4631 (Çeker, M.:6102 Sayılı Yeni Türk Ticaret Kanunu'na göre Sigorta Hukuku [Yeni], Adana 2011, s. 83, dn. 85).

²⁰ Metezade, Z./Güleli, N. T., s. 89.

bildirilmeyen rahatsızlık ile riziko arasından irtibat bulunması gerektiğini ifade etmiştir. Karara göre “...davacının bel ağrıları ile geçirdiği ilik kanseri arasında bağlantı olup olmadığının uzman hekim değerlendirmesinden sonra varılacak sonuç çerçevesinde davacının ihbar yükümlülüğüne aykırı davranıp davranmadığı belirlenmelidir.”

B. Denizcilik Rizikolarına Karşı Sigortalarda İhbar Mükellefiyetinin İhlalinde Nedensellik Bağının Rolü

6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu denizcilik rizikolarına karşı sigortalarda ihbar mükellefiyetinin ihlaline bağlanan sonuçları 1365-1370. maddelerinde düzenlemiştir. Kanun’un ihbar mükellefiyetinin ihlali halinde sigortacıya tanınan cayma hakkının kullanılmasına ilişkin 1368. maddesinde ise, kara sigortalarındaki durumun aksine, nedensellik ilkesine açıkça yer verilmiş olduğu dikkati çekmektedir. Gerçekten de anılan maddenin 3. fıkrasına göre: “Sigortacı, rizikosunu üzerine aldığı kaza tahakkuk ettikten sonra cayarsa, kendisine bildirilmemiş olan halin kazanın meydana gelmesi ve sigortalının ödeme borcunun şümulü üzerine bir tesiri olmadığı takdirde, tazminat verme mükellefiyeti baki kalır.” Bu durumda, ihbar mükellefiyetinin ihlal edildiğini rizikonun gerçekleşmesinden sonra öğrenen sigortacı, ihbar edilmeyen husus rizikonun gerçekleşmesine yol açmamışsa, tazminat ödemekten kurtulamayacaktır. Dikkat edilirse düzenlemede gerçekleşen riziko ile hiç ya da gereği gibi beyan edilmeyen husus arasında nedensellik bağının bulunması halinde sigortacının cayma hakkının ortadan kalkmasından değil, tazminat borcunun devamından söz edilmektedir. Hükmün lafzına bakılırsa nedensellik bağının bulunmaması halinde sigortacı sözleşmeden caysa dahi sigorta tazminatını yine de ödemek durumunda olacaktır. Oysa gerçekleşen riziko ile hiç ya da gereği gibi beyan edilmeyen husus arasında nedensellik bağı varsa, bu durumda sözleşmeden cayan sigortacı tazminat da ödemeyecektir. Dolayısıyla nedensellik bağı sigortacının cayma hakkını ortadan kaldıran değil tazminat ödeme borcunu etkileyen bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır²¹.

²¹ Alman doktrininde de paralel bir düzenleme içeren Sigorta Sözleşmesi Kanunu’nun 21. maddesinde öngörülen nedensellik bağının sigortacının sözleşmeden cayma hakkını

C. 6762 Sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun Nedensellik Bağına İlişkin Farklı Yöndeki Düzenlemelerinin ve Yargıtay Uygulamasının Değerlendirilmesi

Görüldüğü gibi 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu kara sigortalarında beyan yükümlülüğünün ihlali halinde nedensellik bağına yer vermediği halde, denizcilik rizikolarına karşı sigortalarda farklı bir düzenleme ile nedensellik bağının varlığına sonuç bağlamaktadır. Kara sigortaları ile denizcilik rizikolarına karşı sigortalar arasında böyle bir farklılığa yer verilmesi çok anlaşılır değildir. Zira her iki sigorta türünde de ihbar mükellefiyetinin ihhalinden dolayı riziko ile prim arasındaki denge bozulmaktadır. Buna rağmen kanun koyucu bunlardan birinde sigorta ettireni koruyarak nedensellik ilkesine yer vermiş, diğerinde ise böyle bir korumaya gerek görmemiştir.

Kara sigortaları ve denizcilik rizikolarına karşı sigortalarda farklı düzenlemelerin sebebini iki düzenlemede etkilenilen hukuk düzenlerinin farklı olmasında aramak gerekir. Gerçekten de nedensellik bağı aramayan 1290. madde İsviçre hukukunun etkisiyle hazırlanmıştır. Kanunun hazırlandığı dönemde yürürlükte bulunan İsviçre Sigorta Sözleşmesi Kanunu'nun ihbar mükellefiyetinin ihhalinin sonuçlarını düzenleyen 6. maddesinde de nedensellik bağına yer verilmemiştir. Gerçekten de İsviçre hukukunda nedensellik ilkesi 01.01.2006'da yürürlüğe giren değişiklikten sonra²² Sigorta Sözleşmesi Kanunu'nun 6. maddesinde yer bulmuştur. Bu değişikliğe kadar ise sözleşmenin yapılması sırasındaki beyan yükümlülüğünün ihhalinde, hiç ya da gereği gibi beyan edilmeyen hususun rizikonun gerçekleşmesinde etkili olup olmaması yaptırımda bir değişikliği gerektirmiyordu. 2006 değişiklikleri

etkilemeyeceği ifade edilmektedir. Nedensellik bağının varlığı sigortacının zararı tazmin borcunu ortadan kaldırmaktadır. *Rühl, G.*, s. 75, 90.

²² 1908 tarihli İsviçre Sigorta Sözleşmeleri Kanunu'nun 6. maddesi 17 Aralık 2004 tarihli Kanun ile değiştirilmiş olup, değişiklik sonrası metin 1 Ocak 2006 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Değişiklik için bkz. <http://www.admin.ch/ch/d/as/2005/5245.pdf>, Erişim Tarihi: 30.12.2011. Maddenin değişiklik öncesi metni için bkz. *Öztañ, F.*, s. 177 vd.

ile nedensellik ilkesinin kabulü ile 6. maddedeki katı düzenleme bir ölçüde yumuşatılmıştır²³.

6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun ihbar mükellefiyetinin ihlalinde nedensellik bağına yer veren 1368. maddesi ise Alman hukukunun etkisiyle hazırlanmıştır. Gerçekten de Alman Sigorta Sözleşmesi Kanunu'nun "nedensellik" başlığını taşıyan eski 21. maddesinde²⁴ de sigortacının rizikonun gerçekleşmesinden sonra cayma hakkını kullandığı hallerde, ihbar yükümlülüğünün ihlali ile rizikonun gerçekleşmesi arasında nedensellik bağının bulunmaması halinde sigortacının yine de tazminat ödeyeceğine dair bir hüküm bulunmaktaydı.

6762 sayılı Kanun'un makul bir temele dayandırılmayan düzenlemelerinin yarattığı farklılık daha önce de belirttiğimiz gibi uygulamada Yargıtay'ın kara sigortalarına ilişkin kararlarında da nedensellik bağı aramasıyla giderilmiştir²⁵. Türk Ticaret Kanunu'nun 1264. maddesinin 4. fıkrasına göre, 1290. madde hükmünün sigorta ettiren lehine sözleşme ile değiştirilmesi mümkündür. Bu nedenle Sigorta Poliçesi Genel Şartları veya özel şartlar arasında sigorta ettirenin lehine olarak nedensellik bağı şart koşan hükümlere yer verilmesi mümkündür²⁶. Ancak Yargıtay'ın bu kararlarına konu sigorta türlerine ilişkin genel şartlarda da nedensellik bağının aranacağına ilişkin bir düzenleme bulunmamaktadır. Karara konu olaydaki özel şartlar arasında böyle bir hükmün varlığı da kararlardan anlaşılamamaktadır. Hal böyle iken Yargıtay'ın 1290. maddede yer almayan nedensellik bağı, sigorta ettiren lehine bile olsa aramasının bir dayanağı bulunmamaktadır.

²³ Schnyder, A.K./ Weber, S.: Totalrevision VVG- Ein Wurf für die nächsten 100 Jahre?, Zürich 2006, s. 223.

²⁴ Kanun'un 21. maddesi 23.11.2007 tarihli kanun ile değiştirilmiştir. Değişiklik için bkz. Gesetz zur Reform des Versicherungsvertragsrechts, BGBl I 2007, Nr. 59, Tarih: 29.11.2007, http://www.gesetze-im-internet.de/vvg_2008/, Erişim Tarihi: 30.12.2011. Maddenin değişiklik öncesi metni için bkz. <http://www.versicherungsgesetze.de/versicherungsvertragsgesetz/>, Erişim Tarihi: 30.12.2011.

²⁵ Çeker'e göre sigortalı lehine yorum ilkesini kullanan Yargıtay'ın uygulaması yerindedir. Bkz. Çeker, M., Yeni, s. 83.

²⁶ Şeker Öğüz, Z., s. 118.

III.6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu'nda Sözleşme Öncesi Beyan Yükümlülüğünün İhlali Halinde Nedensellik Bağının Etkisi

6762 sayılı Kanun'da kara sigortaları ve denizcilik rizikolarına karşı sigortalar açısından yer verilen farklı yöndeki düzenlemelerin aksine, 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nda, sözleşmenin kurulması aşamasındaki beyan yükümlülüğü tüm sigorta türlerinde uygulanacak genel hükümler arasında düzenlenmiş ve yükümlülüğün ihlalinin yaptırımını düzenleyen 1439. maddede nedensellik bağına da yer verilmiştir.

1439. maddenin ikinci fıkrasında, rizikonun gerçekleşmiş olması halinde beyan yükümlülüğünün hiç ya da gereği gibi yerine getirilmemiş olmasına bağlanan hüküm ve sonuçlar düzenlenmiştir. Düzenlemeye göre, bu durumda sigorta ettirenin beyan yükümlülüğünün ihlalinde öncelikle kusurunun derecesine göre sonuç değişecektir²⁷. Eğer, sigorta ettirenin ihmalde ihmali söz konusu ise ve bu ihlal tazminatın veya bedelin miktarına yahut rizikonun gerçekleşmesine etki edebilecek nitelikte ise, ihmalin derecesine göre tazminattan indirim yapılacaktır. Bildirilmeyen husus ile gerçekleşen riziko arasında nedensellik bağının bulunup bulunmadığı konusunun maddede dikkate alındığı görülmektedir²⁸. Eğer bildirilmeyen husus ile gerçekleşen riziko arasında nedensellik bağı varsa, bu kez de sigorta ettirenin beyan yükümlülüğünün ihlalinde ihmalinin bulunup bulunmadığına bakılacak ve ihmalin derecesine göre tazminattan indirim yapılacaktır. Nedensellik bağının bulunmaması halinde ise sigortacı sözleşmeden caysa dahi sigorta tazminatını ödeyecektir.

²⁷ 6762 sayılı Kanun, kara sigortalarına ilişkin 1290. maddesinde sigorta ettirenin kusurunu dikkate almamışken, denizcilik rizikolarına karşı sigortalara ilişkin 1365. ve 1366. maddelerinde ihbar mükellefiyetinin ihlalinin kusura dayanmaması durumunda cayma hakkının kullanılamayacağını hükme bağlamıştır. İhbar mükellefiyetinin ihlalinde kusuru dikkate almayan 1290. madde, doktrinde sert bir hüküm olarak değerlendirilmektedir: *Öztañ, F.*, s. 102; *Arseven, H.*: Ticaret Kanununun Sigortaya Mütcellik Umumi Hükümlerinin Meydana Çıkardığı Bazı Meseleler, Ticaret ve Banka Hukuku Haftası, Ankara 1960, s. 214; *Çeker, M.*, s. 45.

²⁸ 6762 sayılı Kanun'da ise, kara sigortalarında ihbar mükellefiyetine ilişkin 1290. maddede nedensellik bağı aranmazken, denizcilik rizikolarına karşı sigortalara ilişkin 1368. maddede nedensellik bağına yer verilmiştir.

1439. maddenin son cümlesinde ise, beyan yükümlülüğünün kasıtlı olarak ihlal edilmesi hali düzenlenmiştir. Buna göre, sigorta ettirenin kusuru kast derecesinde ise ve beyan yükümlülüğünün ihlali ile gerçekleşen riziko arasında bağlantı varsa, sigortacının tazminat veya bedel ödeme borcu ortadan kalkacaktır. Görüldüğü gibi, burada da sigortacının tazminat veya bedel ödeme borcunun ortadan kalkması için beyan yükümlülüğünün ihlali ile gerçekleşen riziko arasında nedensellik bağı bulunmalıdır. Eğer, ihlal ile gerçekleşen riziko arasında nedensellik bağı yoksa, bu takdirde ödenen primle ödenmesi gereken prim arasındaki orana bakılacak ve sigorta tazminatı veya bedeli bu oran dikkate alınarak ödenecektir.

6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun sigorta ettirenin kası halinde de nedensellik bağı araması, sigorta ettireni hak ettiğinden daha fazla koruyan bir düzenleme olduğu gerekçesiyle haklı olarak eleştirilmektedir²⁹. Anılan maddenin ikinci fıkrasının ilk cümlesinde zaten ihmal halinde nedensellik bağı dikkate alınarak ihmalin derecesine göre tazminat indirimi öngörülmüştür. Burada ihmalin derecesi ne olursa olsun nedensellik bağı yoksa sigortacının zararı tazmin yükümlülüğü devam etmektedir. İkinci cümleye göre ise, kasıt halinde sonuç nedensellik bağına varlığına veya yokluğuna göre değişmektedir. Şöyle ki, kasıtlı ihlal halinde nedensellik bağı tazminatı ortadan kaldırmaktadır. Nedensellik bağına bulunmaması halinde ise tazminat ortadan kalkmamakta, ödenen ve ödenmesi gereken prim oranına göre tazminat indirilmektedir. Esasen beyan yükümlülüğünün kasıtlı ihlali halinde dahi sigorta ettireni koruyan bu düzenleme suiistimale son derece açık bir düzenlemedir.

6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun 1439. maddesinde dikkati çeken bir başka nokta da, nedensellik bağına söz konusu olduğu hallerde sigortacının zararı tazmin borcunun kısmen ya da tamamen ortadan kalktığıdır. Oysa İsviçre Sigorta Sözleşmesi Kanunu'nun değiştirilerek nedensellik ilkesinin dahil edildiği 6. maddesinde eğer nedensellik bağı

²⁹ Şeker Öğüz, Z., s. 126.

varsa, tazminat borcu tamamen ortadan kalkmaktadır. Hükme göre, ya nedensellik bağı bulunmakta ve sigortacı zararı tazmin etmekten tamamen kurtulmakta ya da nedensellik bağı bulunmadığı için rizikonun gerçekleşmesi sonucu doğan tazminat borcunu tümünden yerine getirmektedir. Düzenlemede kabul edilen bu “ya hep ya hiç” anlayışı doktrinde eleştirilmektedir³⁰. Zira yapılan değişiklikle sigorta ettirenin durumu öncesine göre iyileştirilmiş olsa da, nedensellik bağına ve kusura göre bir derecelendirme öngörülmediğinden, beyan edilmeyen husus ile gerçekleşen riziko arasındaki son derece zayıf bir bağlantı dahi, sigorta ettirenin sigorta himayesinden mahrum kalması sonucunu doğuracaktır³¹.

6102 sayılı Kanun’un 1439. maddesi anlamında nedensellik bağı ile kastedilen, beyan yükümlülüğü kapsamında hiç ya da gereği gibi beyan edilmeyen hususun sigortacının sözleşme yapmaya ilişkin kararı üzerinde değil, rizikonun gerçekleşmesinde etkili olmasıdır³². Zira bir hususun sigortacının sözleşme yapmaya ilişkin kararı üzerinde etkili olup olmaması beyan yükümlülüğünün ihlal edildiğinin tespiti açısından önemlidir. Yaptırım uygulanabilmesi içinse beyan yükümlülüğünün ihlali yanında, beyan edilmeyen hususun rizikonun gerçekleşmesinde de etkili olması aranmaktadır. Oysa riziko, hiç ya da gereği gibi beyan edilmeyen husus beyan edilseydi dahi gerçekleşecek idiyse, ihlale rağmen nedensellik bağı söz konusu olmayacağından yaptırım da uygulanmayacaktır.

Beyan yükümlülüğü kapsamında yer alıp da hiç ya da gereği gibi beyan edilmeyen husus ile rizikonun gerçekleşmesi arasında nedensellik bağına varlığının nasıl tespit edileceği de önem arz etmektedir. Alman

³⁰ *Gauch, P.*: Das Kündigungsrecht des Versicherers bei verletzter Anzeigepflicht des Antragstellers- Ein Kurzkomentar zu den am 1. Januar 2006 in Kraftgetretenen Aenderungen der Art. 6 und 8 VVG, Zeitschrift des bernischen Juristenvereins, 142/2006, s. 371.

³¹ *Eisner-Kiefer, A.*: Kausalitaet und Verschulden im VVG und VE-VVG, Haftung und Versicherung, 2008, s. 217.

³² *Rüffer, W./ Halbach, D./ Schimikowsk, P.*: Versicherungsvertragsgesetz, Baden Baden 2011, VVG §21, Kenar Numarası 14; *Römer, W./Langheid,T.*: Versicherungsvertragsgesetz, München 2003, VVG §21, Kenar Numarası: 4.

hukukunda nedensellik bağının varlığından söz edebilmek için, hiç ya da gereği gibi beyan edilmeyen hususun hayatın olağan akışında rizikonun gerçekleşmesi olasılığını objektif olarak artırması gerektiği kabul edilmektedir³³. Bu noktada önceki sigortalar, daha önce reddedilen sigorta başvuruları, daha önce meydana gelen zararlar gibi sübjektif rizikoya ilişkin hususların bildirilmemesi durumunda nedensellik bağının bulunmadığı kabul edilmektedir³⁴. Öte yandan bu gibi hususların sigorta ettirenin özensizliği gibi rizikonun gerçekleşmesine ya da zararın artmasına yol açabilecek nitelikteki kişilik özelliklerini ortaya koyabileceği, bu nedenle de nedensellik bağı açısından önemsiz olmadığı da kimi yazarlarca ifade edilmektedir³⁵.

Nedensellik bağı açısından önemli olan bir başka nokta ise kendileri rizikonun gerçekleşmesine doğrudan yol açmayan, ama rizikonun gerçekleşmesine yol açan hususların belirtisi niteliğinde olan durumların bildirilmemesi açısından nedensellik ilişkisinin kabul edilip edilmeyeceğidir. Alman doktrininde bu gibi belirti niteliğindeki hususların bildirilmemesi ile gerçekleşen riziko arasında nedensellik bağının bulunduğu kabul edilmektedir³⁶. Örneğin ölümün ortaya çıkmasına yol açan bir hastalığın belirtisinin bildirilmemesi durumunda, beyan yükümlülüğünün ihlali ile rizikonun gerçekleşmesi arasında nedensellik bağının bulunduğu şüphesizdir.

Bu noktada 6102 sayılı Kanun'un 1437. maddesine de değinilmelidir. Maddeye göre; "Tazminat ve bedel ödemelerinde, bildirilmeyen veya yanlış bildirilen bir husus ile rizikonun gerçekleşmesi arasındaki bağlantı, 1439'uncu maddede öngörülen kurallar uyarınca

³³ Langheid, T./ Wandt, M.: Münchner Kommentar zum Versicherungsvertragsgesetz, Band 1, München 2010, VVG § 21, Kenar Numarası: 53; Römer, W./Langheid,T., VVG § 21, Kenar Numarası 6.

³⁴ Langheid, T./ Wandt, M., VVG § 21, Kenar Numarası 55; Römer, W./Langheid,T., VVG § 21, Kenar Numarası 7; Rüffer, W./ Halbach, D./ Schimikowsk, P., VVG § 21, Kenar Numarası 15.

³⁵ Römer, W./Langheid,T., VVG § 21, Kenar Numarası 10.

³⁶ Römer, W./Langheid,T., VVG § 21, Kenar Numarası 11; Langheid, T./ Wandt, M., VVG § 21, Kenar Numarası: 54.

dikkate alınır.” Görüldüğü gibi, madde ile düzenlenen husus, beyan yükümlülüğünün ihlaline bağlanan sonuçların gerçekleşmesi açısından nedensellik bağının dikkate alınmasıdır. Oysa daha önce de belirttiğimiz gibi, nedensellik bağının dikkate alınacağı, ihlalin yaptırımını düzenleyen 1439. madde zaten ifade edilmektedir. Anılan madde karşısında 1437. maddedeki düzenlemenin gereksiz olduğu söylenebilir³⁷.

IV.SONUÇ

Sigorta sözleşmesinin yapılması sırasındaki beyan yükümlülüğü, sigortacının rizikoya uygun prim tayin etmesini kolaylaştırmak üzere öngörülmüş olup, yükümlülüğün ihlali de hukuk düzeninin öngördüğü yaptırıma tabidir. Beyan yükümlülüğünün ihlali halinde Türk, İsviçre ve Alman hukuklarında sigortacıya sözleşmeden cayma imkanı tanınmış bulunmaktadır. Ancak rizikonun gerçekleşmesinden sonra cayma hakkını kullanan sigortacının gerçekleşen riziko için sigorta himayesi sağlayıp sağlamayacağı konusunda farklı düzenlemeler bulunmaktadır. Aslında cayma ile sigorta sözleşmesi geçmişe etkili olarak ortadan kalkacağından, sigortacının sigorta tazminatını ödemesi gerekmez. Ancak İsviçre Sigorta Sözleşmesi Kanunu’nun yeni 6. maddesi, Alman Sigorta Sözleşmesi Kanunu’nun 21. maddesi ile hukukumuzda 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu’nun denizcilik rizikolarına karşı sigortalara ilişkin 1368. maddesi ve nihayet 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu’nun 1439. maddesi bu durumda genel olarak beyan yükümlülüğü kapsamında hiç ya da gereği gibi beyan edilmeyen hususun rizikonun gerçekleşmesi üzerinde etkili olup olmadığını dikkate almakta ve bu anlamda nedensellik ilişkisinin bulunmadığı hallerde sigorta ettireni korumaya yönelik olarak, cayma hakkını kullanan sigortacıyı kısmen ya da tamamen sigorta tazminatı ödemek durumunda bırakmaktadır. Oysa İsviçre Sigorta Sözleşmesi Kanunu’nun eski 6. maddesi ile 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu’nun kara sigortalara ilişkin 1290. maddesinde beyan yükümlülüğünün ihlali halinde sigortacıya cayma hakkı tanınmakta, fakat caymaya rağmen sigorta ettirenin sigorta tazminatı almasını sağlamaya yönelik olarak kusur ya da nedensellik bağı dikkate alınmamaktadır. Yargıtay ise 1290.

³⁷ Aynı doğrultuda Ünan, S., Taslak, s. 137.

maddeye ilişkin olarak verdiği kimi kararlarda nedensellik bağı aranmaktadır. Bu kararların gerekçelerine bakıldığında nedensellik bağının aranmasını haklı gösterecek makul bir neden görülmemektedir.

6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu ise 1639. maddesinde beyan yükümlülüğünün ihlalinde nedensellik bağına da dikkate alan bir düzenlemeye yer vermektedir. Bu düzenleme hem 6762 sayılı Kanun'da kara sigortaları ve denizcilik rizikolarına karşı sigortalar hakkında öngörülen farklı yöndeki düzenlemelerin aksine tüm sigorta türlerine uygulanacak genel bir hüküm olması açısından hem de sigorta ilişkisinin zayıf tarafı olan sigorta ettireni korumaya yönelik olarak nedensellik bağına yer vermesi açısından takdiri hak etmektedir. Ancak 1439. madde, beyan yükümlülüğünü kasıtlı olarak ihlal eden sigorta ettireni dahi koruyacak şekilde suiistimale açık bir düzenleme olması nedeniyle de eleştirilmelidir. Ayrıca Kanun'un 1439. maddesindeki ayrıntılı düzenlemede nedensellik bağının dikkate alınacağını oldukça açık bir şekilde ifade edilmiş olmasına rağmen, nedensellik bağına "bağlantı" başlığını taşıyan 1437. maddede tekrar yer verilmesi ilginçtir. Bu şekilde ikinci bir düzenlemenin gereksiz tekrar olduğu kuşkusuzdur.

KAYNAKÇA

Arseven, H.: Ticaret Kanununun Sigortaya Müteallik Umumi Hükümlerinin Meydana Çıkardığı Bazı Meseleler, Ticaret ve Banka Hukuku Haftası, Ankara 1960, s. 183-216.

Ayiter, K.: Sigorta Ettirenin Mukavele Yapılırken Mevcut İhbar Mükellefiyeti, Ticaret ve Banka Hukuku Haftası, Ankara 1960, s. 217-237.

Bozer, A.: Hayat Sigortalarında İhbar Mükellefiyeti (İhbar), Batider, Yıl:1960, Cilt:I, Sayı:1, s. 93-100.

Bozer, A.: Sigorta Hukuku (Sigorta), Ankara 2007.

Çeker, M.: Sigorta Hukuku, Adana 2003.

Çeker, M.: 6102 Sayılı Yeni Türk Ticaret Kanunu'na göre Sigorta Hukuku (Yeni), Adana 2011.

Doğanay, İ.: Türk Ticaret Kanunu Şerhi (Şerh), Cilt: 3, İstanbul 2004.

Doğanay, İ.: Hayat Sigortasında, Sigorta Ettirenin, Sözleşme Yapılırken Mevcut Beyan ve İhbar Yükümlülüğünün Mahiyet ve Şumulû Nedir?(Hayat Sigortası), Batider, Yıl: 1974, Cilt:VII, Sayı:4, 841-865.

Eroğlu, S.: Hastalık Sigortası Sözleşmesinin Kurulmasında İhbar Külfeti, Ankara 2005.

Eisner-Kiefer, A.: Kausalitaet und Verschulden im VVG und VE-VVG, Haftung und Versicherung, 2008, s. 215-223.

Franco, N.: Sigorta Ettirenin Mukavele Yapılırken İhbar Mükellefiyeti (TTK 1290), Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu XIV, Ankara 1997, s. 315-329.

Gauch, P.: Das Kündigungsrecht des Versicherers bei verletzter Anzeigepflicht des Antragstellers- Ein Kurzkommentar zu den am 1. Januar 2006 in Kraftgetretenen Aenderungen der Art. 6 und 8 VVG, Zeitschrift des bernischen Juristenvereins, 142/2006, s. 361-374.

Langheid, T./ Wandt, M.: Münchner Kommentar zum Versicherungsvertragsgesetz, Band 1, München 2010.

Metezade, Z./Güleli, N. T.: (Yeni) Türk Ticaret Kanunu, Altıncı Kitap, Sigorta Hukuku, İstanbul 2011.

Omağ, M. K.: Türk Ticaret Kanunu Tasarısının Sigorta Hukukuna İlişkin 6. Kitabının Genel Hükümler İle Zarar Sigortalarına İlişkin Hükümlerinin Özet Değerlendirilmesi, Sigorta Hukuku Dergisi, Yıl: 2005, Özel Sayı: 1.

Öztan, F.: Sigorta Akdinin İnikadında İhbar Mükellefiyeti, Ankara 1966.

Römer, W./Langheid,T.: Versicherungsvertragsgesetz, München 2003.

Rüffer, W./ Halbach, D./ Schimikowsk, P.: Versicherungsvertragsgesetz, Baden Baden 2011.

Rühl, G: Obliegenheiten im Versicherungsvertragsrecht auf dem Weg zum europaischen Binnenmarkt für Versicherungen, Tübingen 2004.

Schnyder, A.K./ Weber, S.: Totalrevision VVG- Ein Wurf für die naechsten 100 Jahre?, Zürich 2006.

Şeker Öğüz, Z.: Türk Ticaret Kanunu ve Türk Ticaret Kanunu Tasarısına Göre Sigorta Sözleşmelerinde Sözleşme Öncesi İhbar Görevi, İstanbul 2010.

Ünan, S.: Hayat Sigortası Sözleşmesi (Hayat Sigortası), İstanbul 1998.

Ünan, S.: Kara Sigortalarında Sigorta Ettirenin Görevleriyle İlgili Bazı Sorunlar(Sigorta Ettirenin Görevleri), Sigorta Hukuku Dergisi, Yıl: 1998, Sayı: 1, 97-113.

Yücel, Ç.: Hayat Sigortasında Sigorta Ettirenin Hak ve Yükümlülükleri, İstanbul Barosu Dergisi, Yıl:2006, Cilt:60, Sayı:6, s. 2531-2560.

